

ПРОБЛЕМА ІСЛАМІСТСЬКОГО ЕКСТРЕМІЗМУ В ТРОПІЧНІЙ АФРИЦІ. КЕЙС УГРУПУВАННЯ «БОКО ХАРАМ» В НІГЕРІЇ

THE PROBLEM OF ISLAMIST EXTREMISM IN TROPICAL AFRICA. CASE STUDY OF BOKO HARAM GROUP IN NIGERIA

Захарченко А.М.,

*кандидат політичних наук,
доцент кафедри міжнародних відносин
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

Мельніченко А.В.,

*студентка IV курсу відділення міжнародних відносин
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова*

У статті аналізується проблема ісламістського екстремізму в Тропічній Африці на основі дослідження умов, що стимулюють внутрішню радикалізацію та поширення екстремістських ідей в державах регіону. Проводиться вивчення ідеологічної бази та діяльності окремого кейсу радикального ісламістського угруповання – «Боко Харам» в Нігерії.

З'ясовано, що проблема ісламістського екстремізму в Тропічній Африці зумовлена внутрішньою слабкістю та неспроможністю держав регіону гарантувати безпеку та гідний рівень життя своїм громадянам. Як наслідок, відбувається активізація діяльності численних екстремістських організацій, що прагнуть заповнити вакуум влади та встановити ісламські закони та традиції шляхом насильницького повалення існуючих режимів, тим самим негативно впливаючи на регіональну та міжнародну системи безпеки. Ця теза була підтверджена в результаті дослідження діяльності джихадистського нігерійського угруповання «Боко Харам», виникнення та розвиток якого були обумовлені анархією і вакуумом влади, що склалися в Нігерії та державах регіону озера Чад, найбільш постраждалих від терористичної активності.

Під час дослідження було встановлено, що перспективи вирішення проблеми ісламістського екстремізму в Тропічній Африці є ілюзорними через відсутність рішучих кроків з боку центральних урядів держав регіону щодо проведення внутрішніх реформ та викорінення фундаментальних проблем, які є першоджерелами радикалізму. Репресивна контртерористична політика африканських держав щодо проблеми екстремізму не є виправданою, адже насильницькі методи не сприяють встановленню соціально-економічної рівності в суспільствах. Інтенсифікація міжнародного та регіонального співробітництва, підвищення рівня життя населення, посилення позицій центральних урядів і дотримання ними демократичних принципів та етно-релігійного балансу – це дієві засоби, які спроможні мінімізувати радикалізацію всередині суспільств, запобігти виникненню терористичних рухів у регіоні та зміцнити мир і стабільність.

Ключові слова: ісламістський екстремізм, Тропічна Африка, «неспроможні» держави, Нігерія, «Боко Харам».

The article analyzes the problem of Islamist extremism in Tropical Africa with the focus on factors which stimulate internal radicalization and the spread of extremist ideas in the region. The ideological base and activities of the radical Islamist group Boko Haram in Nigeria is presented in a separate case study.

Authors came into conclusion that the problem of Islamist extremism in Tropical Africa is caused by the weakness of the regional states. They are unable to ensure security and decent living standards for the citizens which resulted into the intensification of the activities of numerous extremist organizations. These groups seek to fill the power vacuum and establish Islamic laws and traditions by overthrowing «pro-Western» regimes in African countries and creating Sharia quasi-states there. This conclusion was proved by a case study of the jihadist Nigerian group Boko Haram. This organization has emerged and gained leverage due to the anarchy and power vacuum in Nigeria and the states of the Lake Chad region. Terrorist activities of Boko Haram and other radical groups have negative affect both on regional and international security.

The prospects for the resolution of the problem of Islamist extremism in Tropical Africa are illusory due to the lack of decisive steps from the central governments in order to conduct necessary reforms and eliminate the fundamental sources of radicalism. The repressive counter-terrorism policies against radical groups are not justified, because violent methods do not contribute to the establishment of socio-economic equality in African societies. Thus, the intensification of international and regional cooperation, improvements in the living standards of the population, the consolidation of the central governments and their commitment to democratic principles and ethno-religious balance are the only ways to minimize radicalization within the societies, to prevent the emergence of terrorist movements in the region and to strengthen peace and stability in the region.

Key words: Islamist extremism, Tropical Africa, failed states, Nigeria, Boko Haram.

Постановка проблеми. Проблема ісламістського екстремізму є однією з найактуальніших і найбільш чітких для світової спільноти. Через два десятиліття після терактів 11 вересня 2001 р. в США

терористичні мережі джихадистів продовжують становити серйозну загрозу миру і безпеці, адаптуючись до нових технологій і поширюючи свою діяльність у найбільш вразливих регіонах світу.

У ХХІ столітті новим глобальним осередком активності джихадистів став регіон Тропічної Африки, який традиційно відносять до категорії найбільш нестабільних. Про це, зокрема, свідчать статистичні данні Глобального індексу тероризму 2021 року, згідно з якими 5 із 10 держав, що входять до рейтингу за найвищим рівнем загрози тероризму, розташовані в регіоні, який досліджується у цій статті.

Таким чином, вкрай важливим є дослідження та розуміння існуючих у державах Тропічної Африки соціально-економічних та політичних умов, що безпосередньо сприяють виникненню та поширенню тут радикалізму. Враховуючи недостатнє висвітлення проблеми в українській історіографії, актуальним є також дослідження окремих кейсів африканських джихадистських угруповань, діяльність яких призводить до дестабілізації регіональної системи безпеки, спалахів насильства та гуманітарних катастроф у найбільш незахищених перед нападами терористів країнах Тропічної Африки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблема ісламістського екстремізму в Тропічній Африці привертає увагу науковців усього світу. Особливістю даної статті є аналіз історіографічної бази, представленої статтями та аналітичними роботами науковців із країн Африканського континенту.

Так, основні фактори виникнення проблеми ісламістського екстремізму в Тропічній Африці були досліджені наступними фахівцями: співробітниками відділу Близького Сходу та Африки Німецького інституту міжнародних відносин та безпеки Стейнбергом Г. та Вебер А. [18]; старшим аналітиком Інституту досліджень безпеки Європейського Союзу Фалегом Д. та постдокторантом Фінського інституту міжнародних відносин Мустасилта К. [6]; професором Нігерійського університету Нсукка Ментаном Т. [13]; доцентом кафедри політології та міжнародних відносин Університету Об'єднаних Арабських Еміратів Антві-Боатенгом О. [1].

Кейс «Боко Харам» та ісламістський радикалізм в Нігерії були розглянуті фахівцем в галузі ісламістського тероризму в Африці Фалуїї О. у співавторстві з професором соціології університету Квазулу-Натал (Південно-Африканська Республіка) Ханом С. [7]; професором Нігерійського університету Анугвомом Е. [2]; експертом Школи східних та африканських досліджень Лондонського університету Баркіндо А. [3]; старшим аналітиком Інституту глобальних змін Тоні Блера Букарті Б. [5]; співробітником Центру боротьби з тероризмом Уорнером Д. [20]; доцентом кафедри політології в Університеті Цинциннаті Терстоном О. [19]; засновником Африканської дослідницької групи Університету Лестера Омені А. [15]; про-

фесором Каліфорнійського університету в Ірвайні Каземі Е. та експертом Школи глобальних досліджень Університету Сассекса Релі К. [9].

Джерельною базою дослідження стали: Резолюція Ради Безпеки ООН №2349 щодо загрози тероризму в регіоні басейна озера Чад з боку «Боко Харам» [17]; офіційна заява держав-членів Комісії басейну озера Чад про організацію регіональної стратегії стабілізації районів, що постраждали від діяльності «Боко Харам» [14]; матеріали міжнародної преси [4; 10; 11; 12; 16].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема ісламістського екстремізму в Тропічній Африці ще не стала предметом окремого наукового дослідження в українській історіографії.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження проблеми ісламістського екстремізму в Тропічній Африці. Ця мета реалізується шляхом виконання наступних завдань: 1. дослідити причини виникнення проблеми ісламістського екстремізму в Тропічній Африці; 2. проаналізувати ідеологію та еволюцію діяльності угруповання «Боко Харам» в Нігерії; 3. дати прогноз щодо подальшого розвитку зазначеної проблеми та перспектив її вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні десятиліття у державах регіону Тропічної Африки спостерігається тривожна тенденція зростання ісламістського радикалізму та насильства. Цей феномен пояснюється численними та досі невирішеними соціально-економічними та політичними проблемами, що слугують сприятливим ґрунтом для виникнення джихадистських угруповань, а також для активного розширення зони їхньої діяльності.

Сьогодні більшість держав регіону відносять до категорії «неспроможних», що зумовлено слабкістю та неефективністю їхніх центральних урядів [13; с. 86]. Внутрішня неспроможність робить такі держави уразливими для різноманітних загроз, у тому числі, для загроз з боку терористичних екстремістських структур, які, через загальну нестабільність і відсутність належного реагування, успішно протистоять урядовим силам і набувають політичної ваги в регіонах свого базування. Загалом можна виділити кілька фундаментальних проблем, що сприяють зростанню екстремізму в державах Тропічної Африки.

По-перше, фундаментальною проблемою Африканського континенту є внутрішня слабкість його держав. Для них актуальним є явище, коли центральний уряд поширює свою владу лише на території, які мають або стратегічне значення, або знаходяться близько до столиці, де базується основна політична еліта. У периферійних районах найчастіше призначаються місцеві представники, діяльність яких фактично не контролюється цен-

тром, через що виникає вакуум влади [18]. Таким чином, через нездатність урядів забезпечити безпеку та рівномірний розвиток усіх регіонів, роль щодо забезпечення дотримання законів та розподілу суспільних благ у них беруть на себе дрібніші суб'єкти, в тому числі, радикальні елементи.

По-друге, з внутрішньої слабкості африканських держав впливає ще одна, не менш важлива проблема, а саме – «пористість» їхніх кордонів. Погано контрольовані кордони країн надають терористичним угрупованням з інших регіонів світу (здебільшого з Близького Сходу та Північної Африки) можливість легко пересуватися в регіони в пошуках найбільш придатних для залучення до салафістсько-джихадистської ідеології місць, а також безперешкодно займатися контрабандою зброї, людей та наркотиків [1]. Неспроможність держав регіону самостійно забезпечити безпеку своїх кордонів значно ускладнює контртерористичну діяльність та боротьбу з контрабандою.

По-третє, політичні системи більшості держав регіону характеризуються високим рівнем авторитаризму. Цей феномен пояснюється тим, що політика сприймається тут як легкий шлях для особистого звеличення та збагачення, що породжує політичне свавілля і стимулює ворожість між масами та державою [18]. Регулярне шахрайство на виборах, придушення будь-якої опозиції шляхом репресій, ігнорування та незадоволення основних потреб суспільства через відсутність структур, здатних забезпечувати контроль та безпеку – це фактори, що сприяють зростанню невдоволення африканськими урядами та внутрішній радикалізації суспільств.

По-четверте, важливим є питання корупції та економічної неспроможності держав Тропічної Африки. Високий рівень корупції є вкрай поширеним явищем серед держав регіону і є серйозною перешкодою для встановлення соціальної справедливості в африканських суспільствах та запобігання розповсюдження радикальних ідей серед населення. В цьому контексті важливо зазначити, що в Тропічній Африці корупційна практика, як правило, пов'язана з непотизмом, тобто, у політичній та економічній сферах посади отримують не кваліфіковані фахівці, а люди, пов'язані з особами, що перебувають при владі [6]. Наявність некомпетентних елементів в органах державної влади сприяє посиленню економічної неспроможності, безробіттю, соціальної несправедливості і, таким чином, маргіналізації широких верств населення, які згодом стають основним контингентом для вербування терористів.

По-п'яте, характерним для Тропічної Африки є поширення конфліктів на етно-релігійному ґрунті. Проблема полягає в тому, що етнічні та конфесійні інтереси в більшості африканських держав ставляться вище за національні. Таким

чином, уряди насамперед дбають про інтереси власних етнічних груп, і віддають їм перевагу, тим самим сприяючи радикалізації всередині найбільш маргіналізованих етно-релігійних спільнот та підштовхуючи їх до підтримки сепаратистських та екстремістських рухів [1].

По-шосте, через нерозвиненість соціальної політики, в багатьох державах Тропічної Африки спостерігається низький рівень грамотності серед населення. Численні прогалини у цій сфері та недоступність освіти, побудованої за західними стандартами, призвели до підвищення попиту на здобуття ісламської освіти в медресе, в яких, через відсутність належного контролю з боку державних структур, часто проводиться релігійна обробка та вербування молодих людей в ряди джихадистів [5]. Брак загальної освіти сприяє популярності ваххабітської риторики, поширенню радикальних ідей, і таким чином, посиленню позицій екстремістів.

Отже, виходячи з перерахованих вище проблем, можна зробити висновок, що більшість держав регіону Тропічної Африки є «неспроможними». Їхні уряди, в силу своєї одіозності або корупційного характеру, не здатні гарантувати безпеку на всій території своїх держав, надавати суспільству необхідні соціально-економічні послуги або можливості для адекватного розвитку особистості, тим самим створюючи сприятливі умови для поширення радикалізму та насильства.

Незважаючи на зусилля світової спільноти у боротьбі з глобальним ісламістським тероризмом, загроза з боку численних радикальних угруповань, у тому числі, асоційованих з міжнародними ісламістськими радикальними організаціями, такими як «Ісламська Держава» та «Аль-Каїда», залишається вкрай високою для багатьох африканських держав [8]. Сьогодні найбільш небезпечним з точки зору терористичної загрози субрегіоном Тропічної Африки є Західна Африка, в якій функціонує одне з найнебезпечніших ісламістських радикальних угруповань континенту – «Боко Харам». Воно підриває вкрай нестійку систему безпеки в субрегіоні загалом та на північному сході Нігерії зокрема.

Причини зародження та розвитку джихадистського руху в Нігерії формувалися впродовж кількох десятиліть. Незважаючи на те, що Нігерія є найбільшою економікою африканського континенту, високий рівень корупції, концентрація всіх благ у руках політичної еліти країни, неефективність державного управління, невирішеність численних етно-релігійних протиріч та катастрофічний розрив між багатими та бідними сформували сприятливий ґрунт для виникнення радикального ісламістського руху в цій державі [15; с. 101].

Угруповання «Боко Харам» було засноване в 2002 році нігерійським імамом Мохаммедом

Юсуфом і базувалося переважно на північному сході Нігерії. Цей регіон впродовж багатьох років знаходився на периферії уваги нігерійського уряду, внаслідок чого став одним з найбільш маргіналізованих та малорозвинених. Історія «Боко Харам» бере свій початок у 1995 р., коли угруповання являло собою неорганізований рух релігійних молодих людей, які базувалися в мечетях міста Майдугурі, штат Борно, та сповідували ваххабістські ідеї [19; с. 83]. Назва угруповання з мови хауса та арабської буквально перекладається як «Західна освіта гріховна», що розкриває основну суть організації.

Ідеологія та діяльність угруповання «Боко Харам» спрямовані на відродження традиційних ісламських цінностей шляхом запровадження законів шаріату на всій території Нігерії. Вважаючи взаємодію із західним світом та його цінностями неприйнятною, угруповання виступає проти «віровідступницького» уряду Нігерії, політична діяльність якого заснована на західних традиціях [2; с. 57]. Таким чином, прихильники «Боко Харам» бачать причину усіх проблем у вестернізації, яка, на їхню думку, призвела до морального та соціально-економічного занепаду країни. Використовуючи насильницькі методи боротьби, джихадисти прагнуть підірвати позиції, і, згодом, повалити «секуляристський» режим та створити «справедливу» державу за всіма канонами ісламу.

Ядром «Боко Харам» традиційно виступає релігійна, малоосвічена і радикально налаштована молодь, натхненна ідеями про відтворення ісламського халіфату. Привабливість «Боко Харам» для молодих людей, в першу чергу, обумовлюється готовністю угруповання надати їм соціально-економічний базис в короткі терміни, що, враховуючи катастрофічну бідність та безробіття в північно-східних регіонах Нігерії, є дуже привабливим [7; с. 61]. Таким чином, бажання покращити своє матеріальне та соціальне становище змушує маргінальну молодь, яка не має інших перспектив для самореалізації, приєднуватися до джихадистів, які вмільо спрямовують їхній радикалізм проти центрального уряду, переслідуючи власні корисні цілі та маскуючи їх релігією.

Після вбивства Мохаммеда Юсуфа у 2009 році, новим лідером руху став джихадист Абубакр Шекау, який відрізнявся набагато суворішим характером, ніж його попередник [19; с. 150]. Під керівництвом Абубакра Шекау «Боко Харам» перетворилося на одне з найнебезпечніших ісламістських угруповань Тропічної Африки. Підвищення ефективності руху, насамперед, було зумовлено створенням ієрархічної та дисциплінованої структури всередині угруповання, яка дозволила джихадистам успішно координувати свою діяльність. Керівним органом «Боко Харам» стала Консультативна рада (Шура), що очолювалася безпо-

середньо еміром Шекау. За оперативну діяльність відповідали окремі місцеві структури, так звані «операційні вузли», що керувалися польовими командирами та підпорядковувалися безпосередньо еміру [5].

Не менш важливим є питання фінансування «Боко Харам». Більшість дослідників вважають, що угруповання отримувало фінансування як із легальних, так і нелегальних джерел. Зокрема, до легальних джерел фінансування «Боко Харам» відносять регулярні пожертвування індивідів, що симпатизують руху, а також обов'язкові членські внески. Втім, найбільший дохід руху беззаперечно приносять нелегальні операції, а саме: контрабанда зброї та наркотиків, викрадення людей та вимагання викупів, торгівля людьми, рекет, озброєні пограбування та «кришування» [2; с. 94-96]. До того ж, існують відомості про те, що в період з 2009 по 2010 рр. бойовики «Боко Харам» отримували матеріальну та військову підтримку з боку ««Аль-Каїди» в країнах ісламського Магрибу». Це мало велике значення для виживання угруповання, яке на той період часу потерпало від серйозних матеріальних та технічних труднощів [5].

Отже, після успішної реструктуризації та появи додаткових джерел фінансування, діяльність «Боко Харам» в субрегіоні знов активізувалася. Починаючи з 2009 року, угруповання регулярно здійснює численні терористичні акти по всій території Нігерії, спрямовані переважно проти силових структур, християн та «викривачів руху» [20; с. 98]. В цілому, в період з 2014 по 2015 рр., бойовиками «Боко Харам» було окуповано понад 30 міст на північному сході Нігерії, внаслідок чого джихадисти почали призначати на місцях своїх «емірів» та запроваджувати власні програми управління. У зв'язку з безперервними нападами та терактами, у низці штатів на північному сході Нігерії з 2014 року було введено режим надзвичайного стану.

Важливим етапом в еволюції «Боко Харам» стала асоціація угруповання з найбільш потужною на той час ісламістською організацією у світі – «Ісламською Державою». 9 січня 2015 року Абубакр Шекау проголосив свою вірність «халіфу всіх мусульман» Абу Бакру аль-Багдаді, а вже 12 березня 2015 року офіційний представник ІД заявив про визнання присяги Шекау. Основні причини такого кроку з боку лідера «Боко Харам» полягали у:

1. прагненні до глобальної джихадистської легітимності. Для «Боко Харам», що є регіональним проектом, було дуже важливим встановити зв'язки із більш потужними гравцями та отримати визнання своєї організації як частини міжнародного джихадистського руху;

2. бажанні налагодити оперативне та матеріально-технічне співробітництво з найбагатшою на той момент терористичною організацією у світі;

3. необхідності забезпечити власну матеріальну та військово-технічну базу, оскільки вже у березні 2015 року бойовики «Боко Харам» зіткнулися з тиском з боку нігерійських урядових військ, що загрожувало джихадистам втратою позицій у регіоні [20; с. 99-102].

Таким чином, організація «Боко Харам» була перейменована на «Західноафриканську провінцію Ісламської Держави», ставши четвертим вілайетом «Ісламської Держави» на африканському континенті після оголошення в листопаді 2014 року провінцій у Лівії, Алжирі та на Синаї [20; с. 103].

Незважаючи на зниження активності з 2016 року, що було викликано внутрішнім розколом і фактичним розпадом угруповання на кілька окремих фракцій, «Боко Харам», як єдиний організм, продовжує здійснювати терористичну діяльність і становити цим значну загрозу безпеці та стабільності у Західній Африці. Через неспроможність Нігерії та держав, що межують з нею, забезпечити необхідний рівень безпеки, діяльність руху швидко поширилася в регіоні басейну озера Чад (Чад, Камерун, Нігер та північний схід Нігерії). Це значно ускладнило гуманітарну та міграційну ситуацію та поставило мільйони людей під загрозу голоду [3].

У 2017 році Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію, що засуджує діяльність «Боко Харам» у регіоні, а також закликає держави Західної Африки об'єднати зусилля у боротьбі з бойовиками та максимально забезпечити громадянському населенню безпеку і доступ до гуманітарної допомоги. Також, у резолюції було висловлено підтримку заснованій у січні 2015 року Багатонаціональній об'єднаній оперативній групі (MJTF) для боротьби з тероризмом, до якої входять такі африканські держави як Нігерія, Нігер, Чад, Камерун та Бенін [17]. Крім того, в рамках конференції держав-членів Комісії з басейну озера Чад (LCBC), що відбулася у 2018 році за підтримки Африканського союзу та Програми розвитку ООН, державами-членами було прийнято рішення про розробку регіональної стратегії стабілізації та відновлення районів, що постраждали від діяльності «Боко Харам» [14].

Втім, незважаючи на військові зусилля західноафриканських держав у боротьбі з бойовиками та надання міжнародними партнерами значної гуманітарної допомоги, організація «Боко Харам» досі є активною [20; с. 111]. Про це свідчать численні терористичні акти, що були здійснені радикалами у різних регіонах Нігерії та в державах регіону озера Чад. Зокрема, великого резонансу в пресі набула новина щодо збройного нападу джихадистів «Боко Харам» у 2020 році на школу у нігерійському штаті Кацина, після якого понад 300 хлопчиків зникли безвісти [16]. У відповідь

на викрадення дітей, на північному заході Нігерії пройшли марші під лозунгом #BringBackOurBoys з вимогою звільнити хлопчиків з полону та покращити безпеку в навчальних закладах регіону [4]. У 2021 році бойовиками «Боко Харам» було викрадено і вбито більше сотні нігерійських військових та цивільних, близько 5000 дітей припинили ходити в школу через постійну терористичну загрозу. Важливим показником високого рівня організованості руху стали й територіальні здобутки «Боко Харам». У квітні 2021 року бойовиками було окуповано декілька громад у північному штаті Нігер, що поставило під загрозу безпеку Абуджі, столиці Нігерії, яка розташована приблизно за 140 кілометрів від місця подій [10]. Впродовж 2022 року угруповання здійснило десятки терористичних атак на військові та інфраструктурні об'єкти Нігерії, а також на цивільні поселення переважно північно-східних штатів. Однією із наймасштабніших атак у 2022 році став збройний напад на в'язницю в Абуджі. В результаті, близько 900 ув'язненим вдалося втекти, з них близько 70 втікачів – бойовики, асоційовані з «Боко Харам» [11]. У березні 2023 року в результаті терористичної атаки «Боко Харам» було вбито 30 рибалок та фермерів у штаті Борно [12]. В цілому, західними дослідниками констатується погіршення безпеки в субрегіоні в 2022 році, що пов'язано із розширенням територіальної зони операцій «Західноафриканської провінції Ісламської Держави» та зростанням насильства, спрямованого проти цивільних [9]. Таким чином, антитерористичні заходи центральних урядів держав субрегіону не здатні остаточно вирішити проблему екстремізму.

Висновки. На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що виникнення та активність екстремістських рухів у державах регіону Тропічної Африки обумовлені неспроможністю їх центральних урядів, неефективні методи державного управління яких створюють нестабільність та вакуум влади. Аналіз кейсу «Боко Харам» продемонстрував, що навіть такі держави, як Нігерія, що мають значний економічний потенціал та серйозний регіональний авторитет, не захищені від терористичної загрози з боку ісламістських угруповань. Це особливо актуально, коли економічний потенціал держави витрачається на користь політичних еліт, а не використовується задля внутрішньої стабілізації та забезпечення необхідними соціальними та економічними благами всіх верств населення, незалежно від їхньої етнічної та релігійної приналежності.

Виходячи з цього, можна констатувати, що викорінення проблеми радикального ісламізму в Тропічній Африці лише військовим шляхом не є ефективним без проведення державами регіону всеосяжних реформ з ліквідації фундаментальних

соціально-економічних проблем у найбільш уразливих для поширення екстремізму регіонах та консолідації сил світової спільноти з метою запобігання ісламістській радикалізації у світі. Відсутність рішучих кроків з боку центральних урядів

африканських держав щодо проведення реформ та підвищення рівня життя та безпеки своїх громадян призводить до невтішних прогнозів щодо перспектив стабілізації ситуації у найближчій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Antwi-Boateng O. The Rise of Pan-Islamic Terrorism in Africa: a Global Security Challenge. *Politics & Policy*. 2017. April 11. URL: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/polp.12195>
2. Anugwom E. *The Boko Haram Insurgence in Nigeria: Perspectives from Within*. London: Palgrave Macmillan. 2019. 236 p.
3. Barkindo A. Boko Haram and the Conflict Dynamics in the Chad Basin. *United Nations Development Programme*. 2020. February 8. URL: <https://www.undp.org/africa/publications/borderland-policy-briefing-series-boko-haram-and-conflict-dynamics-chad-basin>
4. «Bring Back Our Boys»: Northern Nigerians Protest Kidnappings. *Al Jazeera*. 2020. December 17. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/17/bring-back-our-boys-nigerians-protest-kidnappings>
5. Bukarti A. Violent Extremism in Sub-Saharan Africa: Lessons from the Rise of Boko Haram. *Tony Blair Institute for Global Change*. 2021. July 23. URL: <https://institute.global/policy/violent-extremism-sub-saharan-africa-lessons-rise-boko-haram>
6. Faleg G., Mustasilta K. Salafi-jihadism in Africa. *European Union Institute for Security Studies*. 2021. June 2. URL: <https://www.iss.europa.eu/content/salafi-jihadism-africa>
7. Faluyi O., Khan S. *Boko Haram's Terrorism and the Nigerian State: Federalism, Politics and Policies*. Cham: Springer Nature. 2019. 157 p.
8. Idaewor O. The Dominance of Terrorism: Aspects of the Socio-Political Challenges in Post-Independence West Africa: Nigeria, Burkina Faso and Mali. *DOAJ*. 2020. URL: <https://doaj.org/article/1dc57bca70804543a61dd0bedd64d399>
9. Kazemi E., Raleigh C. 10 Conflicts to Worry About in 2022: Nigeria. Multiple Security Threats Persist Around the Country. *ACLEDA*. 2022. URL: <https://acleddata.com/10-conflicts-to-worry-about-in-2022/nigeria/>
10. Kola A. Boko Haram Seizes Nigeria's Northern Region. *Anadolu Agency*. 2021. April 27. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/boko-haram-seizes-nigerias-northern-region/2222028>
11. Kola A. 69 Boko Haram, Islamic State in West Africa Terrorists among Inmates Who Escaped Nigerian Prison: Police. *Anadolu Agency*. 2022. July 9. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/69-boko-haram-islamic-state-in-west-africa-terrorists-among-inmates-who-escaped-nigerian-prison-police/2633613>
12. Kola A. Death Toll in Nigeria's Boko Haram Attack Exceeds 30. *Anadolu Agency*. 2023. March 10. URL: <https://www.aa.com.tr/en/africa/death-toll-in-nigerias-boko-haram-attack-exceeds-30-un-says/2841705>
13. Mentan T. *Dilemmas of Weak States: Africa and Transnational Terrorism in the Twenty-First Century*. New York: Routledge. 2018. 254 p.
14. Ministerial Conference on the Adoption of the Regional Stabilization Strategy for the Lake Chad Basin Region. *African Union*. 2018. August 31. URL: <https://www.peaceau.org/en/article/lake-chad-basin-commission-and-the-african-union-convene-a-ministerial-conference-to-adopt-the-regional-stabilization-strategy-for-the-areas-of-the-lake-chad-basin-region-affected-by-the-activities-of-boko-haram>
15. Omeni A. *Insurgency and War in Nigeria: Regional Fracture and the Fight against Boko Haram*. London: I.B. Tauris. 2020. 270 p.
16. Over 300 Boys Still Missing after Nigeria School Attack. *Al Jazeera*. 2020. December 15. URL: <https://www.aljazeera.com/program/newsfeed/2020/12/15/over-300-boys-still-missing-after-nigeria-school-attack>
17. Resolution № 2349. *United Nations Council*. 2017. March 31. URL: <http://unscr.com/en/resolutions/doc/2349>
18. Steinberg G., Weber A. Jihadism in Africa: Local Causes, Regional Expansion, International Alliances. *Stiftung Wissenschaft und Politik*. 2015. May 3. URL: <https://www.swp-berlin.org/en/publication/jihadism-in-africa>
19. Thurston A. *Boko Haram: The History of an African Jihadist Movement*. New Jersey: Princeton University Press. 2018. 341 p.
20. Warner J. *The Islamic State in Africa*. London: C. Hurst & Co Publishers Ltd. 2021. 288 p.